

Oponentský posudek na disertační práci

Jaromír Beringer: „Dějiny církevní správy v protektorátu a Sudetské župě“. Praha 2007

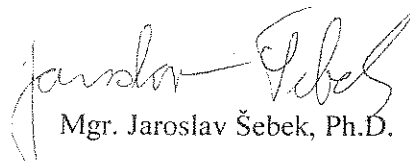
V rámci historiografické reflexe moderních církevních dějin v českých zemích existuje řada okruhů problémů, které nebyly v české historiografii zpracovány a zůstávají zatím na okraji pozornosti. Mezi ně patří bezpochyby také církevní dějiny v pomnichovském období a za druhé světové války. Jednou z málo známých kapitol této dějinné etapy je také vznik a fungování církevních struktur na obsazeném pohraničním území po přijetí Mnichovské dohody, kde vznikly jednotlivé generální vikariáty (většinou byly zřízeny pro německé části jednotlivých diecézí, v rámci litoměřického biskupství byl generální vikariát naopak zřízen pro českou část). Toto téma bylo zatím zpracováno především ze strany sudetoněmeckých církevních historiků v podobě studií, vycházejících v časopise *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen, Mähren und Schlesien*.

Proto je třeba uvítat počín Jaromíra Beringera, který poměrně detailně a současně přehledně popsal vývoj organizace správy v jednotlivých generálních vikariátech, včetně snahy o postihnutí právního rámce jejich vzniku. Připomněl kromě toho i stručné biogramy osob, které byly s činnostmi těchto správních jednotek spojeny. Zmínil zde i roli Vatikánu ve vztahu k vývoji církevních poměrů v Protektorátu – především v souvislosti s odmítaným stanoviskem papeže k jmenování nových kandidátů na uprázdněné biskupské stolce. Autor zde nastínil také některé méně známé skutečnosti, týkající se například utváření válečné pastorační strategie (např. pro mládež a pro rodiny) v rámci odtržených pohraničních území. Pokusil se současně zachytit stručně i formy perzekuce ze strany nacistických úřadů i naskicovat tendence poválečného vývoje.

Domnívám se však, že z metodologicko-koncepčního hlediska práci chybí zachycení širšího kontextu doby, v níž k etablování nových správních celků došlo. Autor se často soustředí pouze na popis stavu či obecná konstatování, aniž by zmiňované skutečnosti důkladněji analyzoval a interpretoval, a to i na konkrétních příkladech (viz. např. autorovo vyjádření na s. 87, že „biskup Weber se choval vždy statečně a vždy vystupoval jako představitel církve“ by jistě chtělo doložit konkrétními fakty apod.). Důkladnější pozornost by si podle mého názoru zasloužily kupříkladu aktivity německého církevního prostředí ještě před pomnichovským obsazením pohraničí. Mohla zde mnohem více zmíněna problematika nacionalizace části sudetoněmeckých katolíků, k níž dochází ve výraznější podobě již od 30. let (např. v rámci německých katolických akademických spolků). Autor přitom správně

zmiňuje, že z řad nacionálně smýšlejícího sudetoněmeckého kléru vyšly materiály na změnu ve sféře církevní správy v pohraničních oblastech. Připomíná zde zejména návrh na novou podobu litoměřické diecéze pod názvem „Kirche im Sudetenland“, jehož autorem byl v roce 1938 profesor teologické fakulty pražské Německé univerzity Adolf Kindermann (později světitel biskup diecéze Hildesheim a zakladatel kněžského semináře v Königsteinu). Iniciativy německých duchovních, směřující k novému rozhraničení diecézí v českých zemích, jsou však ještě staršího data – z přelomu 19. a 20. století - a souvisejí se snahou dělit církevní správu podle národnostního klíče. Podrobnější výklad by si zasloužily i národnostní animozity v bohosloveckých seminářích v roce 1938 (s. 43, s. 56-57). Autor zde uvádí příklad pražské a brněnské diecéze, ale stejné problémy se objevily i v Litoměřicích, kde byly rovněž řešeny za součinnosti s Vatikánem. Komplexnější rozpracování by si jistě zasloužil také vývoj církevně-náboženských poměrů na území generálních vikariátů (ten byl detailněji popsán zejména na příkladu branického a mikulovského). V práci je tak například zmíněna pedagogicko-správní činnost v branickém generálním vikariátu, ale stejně tak by bylo vhodné poukázat i na podobné aktivity v dalších správních celcích (např. v litoměřickém biskupství). Právě v oblasti školství byly totiž konflikty církevních kruhů s nacistickým aparátem velmi časté. Hledal jsem ovšem marně jakoukoli zmínku o problematice území vratislavské diecéze, zasahující do Československa (v oblasti severní Moravy). Zde mj. fungoval bohoslovecký seminář ve Vidnavě, který za války navštěvovali i studenti české národnosti (především z rozpuštěného teologického semináře v Olomouci).

Při zpracování dané tematiky mohl navíc autor využít vedle centrálních archivů také archivy regionální, například fondy biskupského ordinariátu, které jsou deponovány ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích, jež by jistě detailněji osvětlily církevní poměry na území litoměřického biskupství ve sledovaném období. Přes zmíněné výhrady a připomínky koncepčního charakteru doporučuji práci k obhajobě (pro případnou publikaci v odborných periodikách by však bylo třeba zohlednit širší kontext dané tematiky a také novou literaturu, vydanou během vzniku této disertační práce - zejména sborník *Religion in den böhmischen Ländern 1938-48*. München 2007).

Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D.
Historický ústav AV ČR, v.v.i.

Prosecká 76
190 00 Praha 9